

ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

29 травня 2026 року, м. Харків, Україна

С **МАЙБУТНЄ**
У ІСТОРИЧНІ НАУКИ
Ч ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
А ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ
С ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
Н ЮРИДИЧНІ НАУКИ
І ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ
С МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО
Т ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
Ь НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
КУЛЬТУРОЛОГІЯ
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ
ХАРКІВСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТОЛОГІВ

**ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ
XXI СТОЛІТТЯ:
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 29 травня 2026 р.)

Харків
«Право»
2026

*Реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
№ 466 від 23 квітня 2026 р.*

Редакційна колегія:

Герасіна Л. М., докторка соціологічних наук, професорка (голова);
Панфілов О. Ю., доктор філософських наук, професор;
Прудников В. А., кандидат юридичних наук, доцент;
Чернишова Т. О., кандидатка філологічних наук, доцентка;
Шевченко Л. С., докторка економічних наук, професорка

Г54 **Глобальні виклики ХХІ століття: міждисциплінарні перспективи** : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 трав. 2026 р.) / [редкол.: Герасіна Л. М. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2026. – 190 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848705>.

ISBN 978-617-8848-70-5

Матеріали конференції містять доповіді, у яких висвітлено результати сучасних теоретичних і прикладних досліджень глобальних проблем ХХІ століття. Авторами проаналізований вплив цифровізації, кліматичних змін, геополітичних зрушень і безпекових загроз на розвиток окремих держав і світової спільноти загалом. Крізь призму міждисциплінарного аналізу запропоновано шляхи подолання кризових явищ та модернізації суспільних інститутів, зокрема в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Видання адресоване представникам академічної спільноти, практикам та експертам різних галузей знань.

УДК 001+004+14+159.9+30+316+32+34+35+37+65+81

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

© ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики», 2026

© Харківська асоціація політологів, 2026

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2026

Institute. March 2026. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2026-03/fs_2603_at_2025.pdf (accessed date: 21.05.2026).

51. Turkey's arms exports rose by 122 pct in the last 5 years: SIPRI. *Turkish Minute*. March 10, 2026. URL: <https://turkishminute.com/2026/03/10/turkeys-arms-exports-rose-by-122-pct-in-the-last-5-years-sipri/> (accessed date: 21.05.2026).

52. Final report of the Panel of Experts on the Sudan submitted in accordance with paragraph 2 of resolution 2725 (2024). *United Nations Security Council*. S/2025/239. April 2025. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1591/panel-of-experts/reports> (accessed date: 21.05.2026).

53. The Financing of AU Peace Support Operations: Prospects for Progress in the Security Council? *Security Council Report. Research Report*. April 26, 2023. URL: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/au_financing_2023.pdf (accessed date: 21.05.2026).

54. Resolution 2719 (2023) Adopted by the Security Council at its 9518th meeting, on 21 December 2023. S/RES/2719 (2023). URL: [https://docs.un.org/en/s/res/2719\(2023\)](https://docs.un.org/en/s/res/2719(2023)) (accessed date: 21.05.2026).

Хорошилова Д. С.,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, 3 курс,
спеціальність 291, ННІ міжнародних
відносин,
Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця

РУХ «ТАЛІБАН» ЯК ФАКТОР ВНУТРІШНЬОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ АФГАНІСТАНУ

Афганістан вже довгий час залишається одним із найнеспокійніших куточків планети, де постійно перетинаються шляхи внутрішніх конфліктів, релігійного радикалізму, зовнішнього впливу та боротьби за домінування на геополітичній карті. Важливу роль у політичному ландшафті країни відіграє рух «Талібан». З моменту свого заснування у 1990-х роках він трансформувався з невеликого ісламістського угруповання на ключового гравця, що впливає на процеси державотворення в Афганістані. Повернення талібів до влади у 2021 році, що стало наслідком виведення американських військ, спричинило значні зміни у внутрішній політиці держави та викликало широкий міжнародний резонанс.

Вивчення сучасних військово-політичних процесів у Центральній Азії неможливе без ґрунтового аналізу сил, що визначали вектор розвитку регіону протягом останніх десятиліть. Афганська криза, яка вже понад пів століття залишається одним із найбільш нестабільних вузлів міжнародної політики, породила низку внутрішніх рухів, що з часом трансформувалися у потужні геополітичні фактори. Розуміння природи цих сил вимагає ретроспективного погляду на події кінця ХХ століття, коли на фоні вакууму влади та зтяжненого внутрішнього протистояння зародилися нові ідеологічні та військові об'єднання. Саме тому дослідження історії виникнення та участі «Талібану» у конфліктах є надзвичайно важливим у контексті сучасних міжнародних відносин і глобальної безпеки. «Талібан», який вперше з'явився на політичній арені Афганістану у 1994 році на фоні наслідків радянської окупації та тривалій громадянської війни, протягом наступних десятиліть став одним із ключових гравців у регіональних конфліктах. Після виведення американських військових у 2021 році, «Талібан» знову захопив контроль над країною, що призвело до значних змін у політичному ландшафті Афганістану [1].

Геополітичне протистояння холодної війни перетворило Афганістан на арену запеклої боротьби між двома тогочасними наддержавами після введення радянських військ у 1979 році. Традиційне афганське суспільство, яке століттями спиралося на племінну автономію та ісламські цінності, відповіло на зовнішню інтервенцію масштабним збройним опором. У цей період мільйони афганців були змушені тікати до сусіднього Пакистану, де в прикордонних таборах біженців за фінансової підтримки монархій Перської затоки та США виникла розгалужена мережа релігійних шкіл (медресе). Саме в цих закладах, ізольованих від традиційної племінної культури Афганістану, виховувалося нове покоління молоді в душі релігійного консерватизму та безкомпромісної готовності до збройної боротьби.

Рух «Талібан» почав зароджуватися у 1980-х. Спочатку рух складався з членів консервативних релігійних навчальних закладів в Афганістані. Вони разом з «моджахедами» (афганськими збройними формуваннями) за підтримки Сполучених Штатів відбили радянські війська у 1980-х роках. Після розвалу Радянського Союзу війська США пішли з країни. Почалася громадянська війна за контроль над країною. Цей внутрішній конфлікт 1992–1996 років став прямим наслідком вакууму влади та втрати інтересу зовнішніх гравців до регіону після падіння прорадянського режиму Мухаммеда

Наджибулли. Колишні польові командири моджахедів, об'єднані раніше лише спільним ворогом, не змогли поділити владу і занурили країну, особливо столицю Кабул, у стан тотальної анархії, грабунків та економічного колапсу [2].

У 1996 році сили «Талібану» встановили контроль над Кабулом і проголосили створення Ісламського Емірату Афганістан. Новий режим запровадив безкомпромісну правову систему на основі шариату, що супроводжувалося жорсткою дискримінацією жінок, зокрема позбавленням їх доступу до працевлаштування та освітнього процесу.

Розпочавши військову кампанію проти Афганістану під гаслом «війни з тероризмом» («war on terror»), адміністрація Дж. У. Буша швидко досягла бажаного: Талібан було усунуто від влади, а угруповання «Аль-Каїди» – розбито й витіснено з території країни. Більше того, з допомогою США в Афганістані почалися демократичні процеси перебудови, створення нового уряду на чолі з Х. Карзаєм, ухвалення конституції з перспективою проведення президентських і парламентських виборів. Здавалося, на цьому США могли завершити свою кампанію, однак лідери «Аль-Каїди» і Талібану все ще залишалися на свободі і з території сусіднього Пакистану мали змогу впливати на політичні процеси в Афганістані. Що цікаво, у грудні 2001 р., а далі упродовж 2002–2004 рр. лідери Талібану неодноразово зверталися до Х. Карзая з пропозицією укласти мирну угоду й розділити участь у політичному керівництві країною, однак проти цього категорично виступила американська сторона. Подібні ініціативи наштовхнулися на жорстку відмову з боку Сполучених Штатів. Уряд Джорджа Буша-молодшого бачив розв'язання кризи виключно в межах концепції війни проти терору, що вимагало утримання значних сил у регіоні. Протягом трьох років, починаючи з 2002 року, чисельність американських військ на афганській території зростала більш ніж удвічі – з восьми до двадцяти тисяч осіб. Крім того, Вашингтон зосередився на формуванні боєздатного державного апарату безпеки Афганістану, який міг би перебрати на себе захист суверенітету країни [3].

Подальші зусилля з розширення військової присутності та розбудови держави в Афганістані зіткнулися з перешкодою у вигляді непослідовності американської стратегії. Одним із вирішальних факторів стало рішення адміністрації Дж. Буша-молодшого перенести увагу на воєнні дії в Іраку у 2003 році. Це призвело до значного перерозподілу ресурсів: фінансових, військових та розвідувальних, які раніше спрямовувалися на Афганістан.

До 2008 року чисельність американського контингенту в Іраку перевищувала сили в Афганістані в п'ять разів. Така зміна пріоритетів створила сприятливі умови для «Талібану», дозволивши йому перегрупуватися та розпочати масштабний наступ, що фактично підірвало основи започаткованого демократичного процесу [1].

Зі зміною адміністрації змінювалися і підходи до розв'язання конфлікту. Барак Обама, намагаючись виправити ситуацію, ініціював «сплеск», збільшивши чисельність військ до 100 тисяч осіб у 2010 році. Проте паралельно з воєнним тиском Державний департамент на чолі з Гіларі Клінтон почав розробляти концепцію примирення, намагаючись інтегрувати «Талібан» у легітимне політичне поле, відокремивши його від «Аль-Каїди». Ця лінія на дипломатичне врегулювання стала домінуючою і за президентства Д. Трампа, що зрештою втілилося у Дохійську угоду 2020 року. Адміністрація Байдена підтримала процес виведення військ, що завершився 30 серпня 2021 року. Оскільки таліби не дотрималися своєї частини угоди, виведення військ перетворилося на хаос, а демократичний афганський уряд пав ще до завершення виходу афганських військ. Тож однією з причин американської невдачі стала нездатність випрацювати довгострокові, реалістичні та ефективні військову та дипломатичну стратегії, що дали б змогу знищити Талібан, або принаймні примусити його відмовитися від ідеї силового захоплення влади та встановлення теократичної автократії [3].

Швидке повернення «Талібану» до влади у 2021 році не було випадковим: рух майстерно використав образ «захисника традиційних цінностей» на противагу присутності іноземних військ та корумпованості місцевої адміністрації. Акумулюючи гнів населення через помилки коаліції, таліби перетворили свій опір на національно-визвольний дискурс.

Таким чином, тривала нестабільність, масштабні міграційні процеси та незавершеність конфліктів в Афганістані створили підґрунтя для трансформації політичного середовища та посилення ролі недержавних акторів. У цьому контексті особливої уваги потребує еволюція руху «Талібан», який, повернувшись до влади, намагається сформувати новий політичний імідж як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Представники цього руху запевняють світову спільноту, що вони відрізняються від тих, хто захопив владу в Афганістані в 1996 р. і протягом п'яти років будував жорстку релігійну диктатуру в країні до вигнання їх військовими силами США та НАТО у 2001 р. Але незважаючи на проголошені Талібаном засади та обіцянки

світовій спільноті, їхня політика демонструє значний дисонанс між заявленими намірами та фактичним втіленням. Багато положень, озвучених лідерами руху, трактуються крізь призму шариату, що на практиці часто призводить до істотних обмежень прав і свобод особистості, особливо стосовно жінок та молоді. Тому оцінка діяльності цієї гілки влади вимагає врахування як офіційних декларацій, так і реальних кроків на місцях, а також реакції міжнародної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Моренчук А., Колесниченко Н. Міжнародні наслідки виведення американських військ з Афганістану. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. Вип.1 (15). С. 31–44. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-01-31-44>.
2. Музика О. Хто такі таліби та чому вони захопили Афганістан. *24 канал*. 16.08.2021. URL: https://24tv.ua/hto-taki-talibi-chomu-vonizahopili-afganistan_n1714330 (дата звернення: 14.05.2026).
3. Лимар В. В. Відродження Ісламського Емірату Афганістан в контексті повернення «Талібану» до влади. *Політичне життя*. 2022. № 1. С. 69–76. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.1.8>.

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **І. В. Жеребятнікова**

Наукове видання

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ XXI СТОЛІТТЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 29 травня 2026 р.)

Редактор *Т. О. Чернишова*

Підписано до друку 29.05.2026. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 11. Обл.-вид. арк. 11. Тираж 100 пр. Зам. № 691

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
тел. (097) 445-07-79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025